

Sygn. akt III AUa 919/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Małgorzata Rokicka-Radoniewicz (spr.)
Sędziowie:	SA Marcjanna Górską SA Barbara Hejwowska
Protokolant: sekr. sądowy Bożena Karczmarz	

po rozpoznaniu w dniu 14 listopada 2012 r. w Lublinie

sprawy J. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach

z dnia 7 sierpnia 2012 r. sygn. akt IV U 413/11

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Siedlcach do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

III AUa 919/12

UZASADNIENIE

Organ rentowy – Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z dnia 18 maja 2011 roku odmówił J. G. prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, ponieważ wnioskodawca nie wykazał 15 letniego okresu pracy w warunkach szczególnych.

Od tej decyzji odwołanie do Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Siedlcach wniósł J. G. domagając się uznania, że praca jaką wykonywał w S. Zakładach (...) w S. od 21 października 1974 roku do 30 czerwca 2004 roku była pracą w warunkach szczególnych.

Sąd Okręgowy w Siedlcach wyrokiem z dnia 7 sierpnia 20012 roku ustalił J. G. prawo do emerytury od dnia 9 kwietnia 2011 roku. Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca, urodzony (...), w dniu 13 kwietnia 2011 roku złożył wniosek o emeryturę. Na podstawie przedłożonych dokumentów organ rentowy uznał za udowodnione 30 alt, miesiąc i 23 dni okresów składkowych, natomiast nie uznał żadnych okresów pracy w warunkach szczególnych. Organ rentowy nie zaliczył jako pracy w szczególnych warunkach okresu od 21 października 1974 roku do 31 grudnia 2000 roku kiedy to wnioskodawca był zatrudniony na stanowisku elektromontera i elektryka w Zakładach (...) w S., ponieważ w ugodzie sądowej nie podano charakteru pracy oraz stanowiska i stosownych przepisów. W toku postępowania Sąd Okręgowy na podstawie zeznań J. G. oraz świadków J. P. i T. R. i ustalił, że w okresie zatrudnienia w (...) wnioskodawca wykonywał pracę polegającą na utrzymaniu ruchu, czyli dokonywał napraw i przeglądów urządzeń służących do produkcji, pracując stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Wykonywał przeglądy urządzeń średniego i niskiego napięcia w transformatorach, skrzyniach sterowniczych, oraz na wysokości przy remontach oświetlenia i pracach związanych z korytarzem technicznym. Sąd obdarzył wiarą te zeznania, a ponadto dopuścił dowód z opinii dwóch biegłych z zakresu BHP. Pierwszy z nich J. C. uznał, że ponieważ stanowisko pracy wnioskodawcy nie zostało wymienione w wykazach dotyczących pierwszej kategorii zatrudnienia i załączniku do rozporządzenia z 1983 roku, a ponadto był on brygadzystą, to nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych.

Drugi biegły A. F. po dokonaniu szczegółowej analizy środowiska pracy wnioskodawcy stwierdził, że praca wnioskodawcy należała do prac niebezpiecznych, pod napięciem elektrycznym, z narzędziami napędzanymi elektrycznie, w ruchu zakładu na wysokości z narażeniem na szkodliwe czynniki skrajne, temperatury, wilgoć, zapylenie, hałas, narażenie na wibracje w dużym napięciu psychicznym i odbywała się w takim samym środowisku, jak innych pracowników zatrudnionych w warunkach szczególnych. Sąd przyjął tę opinię za podstawę orzekania o pracy w warunkach szczególnych natomiast nie oparł się na opinii biegłego J. C., ponieważ rozważał on kwestię charakteru pracy jedynie w aspekcie formalnym. Zdaniem Sądu prace wykonywane przez wnioskodawcę mieszczą się w zakresie prac wymienionych w dziale XIV poz.25 załącznika A jako bieżąca konserwacja agregatów i urządzeń na oddziałach będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie. Wnioskodawca naprawiał i konserwował urządzenia na hali produkcyjnej, przy których zatrudnieni byli pracownicy zatrudnienia w warunkach szczególnych, przy czym Sąd Okręgowy przyjął, że organ rentowy nie kwestionował charakteru wykonywanej przez wnioskodawcę pracy. Tym samym wnioskodawca spełnił warunki wymienione w art.184 ust.1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – wykazał do dnia wejścia w życie ustawy wymagany okres ubezpieczenia wynoszący 25 lat dla mężczyzn, nie przystąpił od otwartego funduszu emerytalnego, nie pozostaje w stosunku pracy oraz spełnił warunki wymienione w § 2 ust.1, § 3 i § 4 ust.1 pkt.1 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku - osiągnął wiek 60 lat i udowodnił 15 letni okres pracy w warunkach szczególnych.

Od tego wyroku apelację wniósł organ rentowy - Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. zaskarżając wyrok w całości. Wyrokowi zarzucał;

I. naruszenie przepisów prawa procesowego

- art.233 § 1 kpc w związku z art.278 § 1 kpc poprzez dokonanie klasyfikacji wykonywanej pracy przez ubezpieczonego z pominięciem wiadomości specjalnych zawartych w opinii biegłych sądowych z zakresu bhp;

- art.233 § 1 kpc poprzez wybiórczą ocenę materiału dowodowego i pominięcie opinii biegłego sądowego J. C. z powodu rozważenia charakteru pracy ubezpieczonego w aspekcie formalnym przy jednoczesnym bezkrytycznym przyjęciu opinii biegłego sądowego A. F.;

- art.328 § 2 kpc poprzez wewnętrzną sprzeczność uzasadnienia wyroku polegającą na oparciu się na opinii biegłego A. F. i jednocześnie dokonania innej klasyfikacji wykonywanej pracy niż wynika z przedmiotowej opinii oraz opinii biegłego J. C.;

II. sprzeczność istotnych ustaleń sądu z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym poprzez przyjęcie, że ubezpieczony wykonywał bieżącą konserwację agregatów i urządzeń oraz inne prace montażowe i budowlano-remontowe na oddziałach będących w ruchu tj. prace wymienione w dziale XIV poz.25 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów podczas gdy w rzeczywistości takich prac nie wykonywał;

III. naruszenie przepisów prawa materialnego w szczególności art.32 ust.1a ustawy o emeryturach w związku z § 4 rozporządzenia poprzez błędną wykładnię tych przepisów i przyjęcie, że wykonywanie pracy obok stanowisk, w których wykonywana jest praca w szczególnych warunkach spełnia kryteria wykonywania pracy w szczególnych warunkach i zaliczenia okresu pracy w S. Zakładach (...) w S. do pracy w szczególnych warunkach.

Wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania oraz zasądzenia na rzecz organu rentowego kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna, a jej uwzględnienie skutkuje uchyleniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny stwierdza, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy i w sposób rażąco naruszył zasady postępowania dowodowego, bowiem przed wydaniem rozstrzygnięcia nie ustalił ustaleń w zakresie spełnienia przez wnioskodawcę przesłanek do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym. Ustalenia Sądu Okręgowego nie dawały podstawy do wydania wyroku, ponieważ nie została wyjaśniona sporna kwestia zatrudnienia w charakterze elektromontera, zakresu jego obowiązków i wykonywanych czynności i czy można tę pracę zakwalifikować jako prace wymienione w wykazie A. Sąd przeprowadził dowód z zeznań wnioskodawcy i świadków, ale nie ustalił żadnych istotnych okoliczności związanych z wykonywaną przez wnioskodawcę pracą. Wątpliwości budzi sposób prowadzenia postępowania dowodowego poprzez zlecenie biegłym sądowym z zakresu bhp dokonanie ustalenia, czy wnioskodawca pracował w warunkach szczególnych.

Do dokonywania wszelkich ustaleń w procesie powołany jest sąd, a nie biegły. Sąd może przy tym korzystać z pomocy biegłego w zakresie wymagającym wiadomości specjalnych, lecz biegły nie może wyręczać sądu w dokonywaniu ustaleń, do czego nie jest ani powołany, ani może nie mieć kwalifikacji. Opinia biegłego ma na celu ułatwienie sądowi należytej oceny zebranego materiału wtedy, gdy potrzebne są do tego wiadomości specjalne. Sama opinia nie może być źródłem materiału faktycznego sprawy ani stanowić podstawy ustalenia okoliczności będących przedmiotem oceny biegłych. Dowód z opinii biegłego nie służy uzupełnianiu twierdzeń strony o faktach czy nawet do czynienia ustaleń w zakresie faktów możliwych do stwierdzenia na podstawie innych środków dowodowych. Dowód ten może być wykorzystany do weryfikowania wymagających wiedzy specjalnej powiązań między ustalonymi faktami albo do wyprowadzenia z tych faktów wniosków, których sformułowanie wymaga wiedzy specjalistycznej (art. 278 k.p.c.). W świetle art. 276 § 1 k.p.c. dowód z opinii biegłego tym się różni od innych dowodów, że jego celem nie jest ustalenie faktów mających znaczenie w sprawie, lecz udzielenie Sądowi wyjaśnień w kwestiach wymagających wiadomości specjalnych. Biegły nie może zatem wyręczać sądu w wyjaśnieniu rzeczywistej treści stosunków faktycznych i nie jest dopuszczalne powoływanie biegłego dla ustalenia jego własnych spostrzeżeń o faktach, których ustalenie należy do sądu. Fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy sąd ustala w oparciu o inne dowody (z dokumentów, z zeznań świadków, przesłuchania stron). Rozstrzygnięcie sprawy wymaga wiadomości specjalnych tylko wówczas, gdy zagadnienie mające zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy nie może być wyjaśnione bez posiadania wiadomości specjalnych z określonej dziedziny nauki, techniki itp.

Należy zauważyć, że Sąd Okręgowy własną oceną zasadności odwołania zastąpił oceną dokonaną przez biegłego oraz że sama teza dowodowa została błędnie sformułowana przez Sąd w postanowieniach z dnia 12 stycznia i 10 maja 2012 roku. Opinia biegłego jest dowodem, który ma służyć ocenie okoliczności faktycznych pod kątem posiadanych przez biegłego wiadomości specjalnych, natomiast nie może być sama w sobie źródłem materiału faktycznego sprawy, ani tym bardziej stanowić podstawy ustalenia okoliczności będących przedmiotem oceny biegłych. Ustalenie stanu

faktycznego należy do sądu orzekającego, a biegli powinni udzielić odpowiedzi na konkretne pytania dostosowane do stanu faktycznego sprawy. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2006 r., V CSK 360/06, LEX nr 238973). Tym bardziej niedopuszczalnym jest, by Sąd formułując tezę dowodową, zobowiązywał biegłego do dokonywania oceny prawnej stanu faktycznego, bowiem biegły nie powinien wypowiadać się co do zagadnień prawnych występujących w danej sprawie i odnosić się np. co do przedawnienia roszczenia, istnienia podstawy prawnej zgłaszanych żądań, itp. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., II PK 359/09, LEX nr 603828, z dnia 7 kwietnia 2010 r., II PK 300/09, LEX nr 602257, z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 496/07, LEX nr 465046). W sprawie niniejszej zaś Sąd pierwszej instancji nakazał biegłemu sporządzić opinię celem ustalenia, czy J. G. w okresie od 21 października 1974 roku do 31 grudnia 1998 roku był zatrudniony w warunkach szczególnych (postanowienie z dnia 12 stycznia 2012 roku.) a postanowieniem z dnia 10 maja 2012 roku dopuścił dowód z opinii innego biegłego tej samej specjalności zlecając mu ustalenie, a jakich warunkach odbywała się praca ubezpieczonego na stanowisku na którym był zatrudniony w Zakładach (...) w S. i czy praca ta odbywała się w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk osób zatrudnionych w warunkach szczególnych, co zmuszało biegłych zarówno do dokonywania samodzielnych ustaleń zakresie faktów, jak też ich oceny prawnej - co nie jest zadaniem biegłego (por. wyrok. Sądu Najwyższego z 11 lipca 1969 r. I CR 140/69, OSNP 1970 nr 5, poz. 85) - jak i samo rozstrzygnięcie w zakresie ustalenia spornej okoliczności, co oczywiście nie jest dopuszczalne.

Na tych ustaleniach, poczynionych przez biegłych Sąd Okręgowy dokonał rozstrzygnięcia o zasadności odwołania i przyznał prawo do spornego świadczenia.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), stanowi w § 2, że okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Ustalenie stałego wykonywania określonej pracy wymienionej w wykazie A jako praca w warunkach szczególnych w zasadzie nie stanowi problemu, nawet jeśli w okolicznościach danej sprawy może czasami powstać wątpliwość. Nie są to wszakże wątpliwości, których usunięcie wymagałoby posiadania wiadomości specjalnych i uzasadniałoby sięganie po dowód z opinii biegłego (art. 278 § 1 KPC).

Uzasadnienie zaskarżonego wyroku uchybia art. 328 § 2 k.p.c. bowiem ograniczone zostało do oceny okoliczności wskazanych w opinii jednego z biegłych sądowych z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy i w zasadzie sprowadza się sprowadza się do odesłania do wniosków tej opinii.

Sporna okoliczność, czy praca elektromontera jest pracą w warunkach szczególnych powinna zostać wyjaśniona przede wszystkim w oparciu o dokumenty z okresu zatrudnienia, dowody z zeznań wnioskodawcy i świadków, którzy z nim wówczas pracowali i dopiero po dokonaniu tych ustaleń możliwa jest ocena, czy stanowisko takie jest wymienione w załączniku do powołanego rozporządzenia jako praca w szczególnych warunkach.

Brak wyjaśnienia tych okoliczności powoduje konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, bowiem wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania w całości.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że prawo do emerytury w wieku niższym od powszechnego z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest ściśle związane z szybszą utratą zdolności do zarobkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy. Praca taka, świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też wykonująca ją osoba ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Prawo to stanowi przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo (por. między innymi wyroki z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 Nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 Nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, Lex Nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, Lex Nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08,

niepublikowany; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, Lex Nr 509022). Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 i z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, LEX nr 528152). Decydującą rolę w analizie charakteru pracy ubezpieczonego z punktu widzenia uprawnień emerytalnych ma zatem możliwość jej zakwalifikowania pod którąś z pozycji wymienionych w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy uzupełni dowód z przesłuchania wnioskodawcy i zeznań świadków ustalając, na czym polegały codzienne obowiązki oraz jakie wykonywał czynności i ile czasu zajmowały poszczególne prace, ewentualnie przeprowadzi inne konieczne dowody. Po zebraniu materiału dowodowego Sąd dokona oceny, czy materiał ten daje podstawy do ustalenia, że praca wnioskodawcy w charakterze elektromontera odpowiadała warunkom wymienionym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz.43), czy wykonywał ją przez wymagany okres i tym samym, czy zostały spełnione przesłanki z art.184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2009 roku, Nr 253, poz.1227), a następnie wyda stosowny wyrok w zakresie zaskarżonej decyzji i wniesionego odwołania.

Z tych względów i na mocy art.386 § 4 KPC Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji, pozostawiając Sądowi Okręgowemu na podstawie art.108 § 2 KPC rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.